

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.1>

УДК 336.221:347.728.6:336.717.6:339.92

Ю. В. Негода,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9714-5438>

О. М. Лабенко,

д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9192-9891>

ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ КОНТРОЛЬОВАНИХ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ: ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Yu. Nehoda,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

O. Labenko,

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

TAXATION OF PROFITS OF CONTROLLED FOREIGN COMPANIES IN UKRAINE: THE ACCOUNTING AND TAX ASPECT OF EUROPEAN INTEGRATION

Статтю присвячено дослідженню теоретичних і прикладних аспектів оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній (KIK) в Україні з урахуванням обліково-податкового забезпечення та процесів євроінтеграції. Метою дослідження є аналіз сучасної моделі KIK-регулювання, визначення ролі бухгалтерського обліку у формуванні податкової бази та обґрунтування напрямів гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами ОЕСР BEPS і директивами Європейського Союзу (ATAD). У роботі розкрито зміст і функціональне призначення звітності KIK, визначено ключові інформаційні елементи, що поєднують фінансовий, управлінський і податковий облік. Особливу увагу приділено методичним аспектам трансформації фінансової звітності, складеної за міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), у податкові показники відповідно до вимог Податкового кодексу України. Проаналізовано інституційні та цифрові інструменти податкового контролю, включаючи автоматичний обмін інформацією (CRS), аналітику великих даних і ризик-орієнтовної системи, що формують сучасну модель оподаткування на основі даних. Встановлено, що впровадження правил KIK сприяє підвищенню прозорості транснаціональних корпоративних структур, зменшенню можливостей податкового арбітражу та посиленню податкового комплаєнсу. Практична значущість результатів полягає у вдосконаленні обліково-аналітичного забезпечення податкового адміністрування та підтримці інтеграції України до європейського податкового простору.

The article examines the taxation of controlled foreign companies (CFCs) in Ukraine through the prism of accounting and tax interaction within the broader context of European integration and the implementation of international anti-avoidance standards. The purpose of the study is to analyze the modern model of CFC regulation, identify the role of accounting systems in the formation of the tax base, and determine key directions for harmonizing Ukrainian tax legislation with OECD BEPS initiatives and European Union directives, particularly ATAD. The research focuses on the functional role of CFC reporting as an integrated

information framework that combines elements of financial, managerial, and tax accounting. Special attention is given to methodological approaches to transforming financial statements prepared in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS) into tax indicators required under the Tax Code of Ukraine, ensuring consistency between accounting practices and tax compliance procedures. The article also examines institutional and digital dimensions of tax control, including automatic exchange of financial information under the Common Reporting Standard (CRS), big data analytics, and risk-scoring systems that support data-driven taxation and risk-oriented administration. These tools enable tax authorities to shift from formal legal assessment toward comprehensive evaluation based on financial data, economic substance, and functional analysis of multinational structures. The findings indicate that the implementation of CFC rules enhances transparency, reduces opportunities for aggressive tax planning and profit shifting, and strengthens the institutional capacity of tax administration. The proposed analytical perspective highlights the transformation of accounting into a strategic component of tax governance and emphasizes the importance of developing standardized methodologies for financial data transformation and digital monitoring mechanisms. The results contribute to improving accounting and analytical support for tax administration, fostering regulatory alignment with European standards, and promoting the integration of Ukraine into the European tax and economic space.

Ключові слова: *контрольовані іноземні компанії (КІК); оподаткування прибутку КІК; обліково-податкове забезпечення; євроінтеграція; План BEPS; директиви ATAD; податковий комплаєнс; економічна сутність; трансформація фінансової звітності; ризик-орієнтоване податкове адміністрування; цифровий податковий контроль; міжнародне оподаткування.*

Keywords: *controlled foreign companies (CFCs); CFC taxation; accounting and tax framework; European integration; BEPS Action Plan; ATAD directives; tax compliance; economic substance; IFRS transformation; risk-oriented tax administration; digital tax control; international taxation.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ.

Глобалізаційні процеси та активний розвиток транснаціональних корпоративних структур істотно ускладнили систему податкового адміністрування, що сприяло поширенню схем агресивного податкового планування та переміщенню прибутків до юрисдикцій із пільговими податковими режимами. Реакцією міжнародної спільноти на зазначені виклики стало формування інституту контрольованих іноземних компаній (Controlled Foreign Companies – CFC), який розглядається як один із базових інструментів протидії розмиванню податкової бази.

У межах Європейського Союзу підходи до регулювання діяльності контрольованих іноземних компаній були уніфіковані шляхом ухвалення Директиви Ради (ЄС) 2016/1164 від 12 липня 2016 року про встановлення правил протидії практикам ухилення від сплати податків (Anti-Tax Avoidance Directive – ATAD), в якій були визначені мінімальні обов'язкові стандарти оподаткування прибутків контрольованих іноземних компаній. Окрім того розробка ефективних правил контролю щодо контрольованих іноземних компаній передбачено дією 3 заходів Плану протидії розмивання оподаткованої бази й виведення прибутку з-під оподаткування (Base erosion and Profit Shifting – BEPS) – проекту Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва в рамках ОЕСР й взяла на себе зобов'язання імплементувати заходи Плану дій BEPS та, відповідно, реалізуючи умови Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» № 466-IX від 16.01.2020 р. імплементувала правила щодо оподаткування КІК до Податкового кодексу.

Запровадження інституту контрольованих іноземних компаній зумовило появу нових вимог і ризиків у сфері бухгалтерського обліку, податкового планування та формування фінансової звітності, що актуалізує потребу у комплексному дослідженні обліково-податкових аспектів функціонування цього механізму в національній податковій системі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ.

Наукові дослідження К.С. Чарторійського, О.П. Савки, Н.О. Мудрак, B.J. Arnold та R.S. Avi-Yonah розглядають інститут контрольованих іноземних компаній як ключовий механізм протидії ухиленню від оподаткування в міжнародному оподаткуванні, спрямований на протидію розмиванню податкової бази, обмеження податкового арбітражу та підвищення прозорості транснаціональних корпоративних структур. Європейська податкова доктрина, представлена працями M. Lang, P. Pistone, J. Schuch, C. Staringer, W. Schön і J. Englisch, а також рекомендації ОЕСР, підкреслюють поєднання формальних критеріїв контролю з аналізом економічної сутності діяльності як основу ефективного КІК-регулювання та гармонізації податкових систем. Водночас українські дослідження Л.В. Гуцаленко, Б.М. Трохимця, В.І. Короля, П.В. Пірнікози, М.І. Цалан та І.С. Мурашко зосереджені переважно на правових і фіскальних аспектах імплементації інституту КІК, тоді як обліково-податкове забезпечення і методики трансформації фінансової звітності залишаються недостатньо систематизованими, що визначає актуальність подальших досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ).

Метою статті є формування концептуальних підходів і розроблення рекомендацій щодо вдосконалення обліково-податкового механізму оподаткування контрольованих іноземних компаній в Україні в контексті євроінтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Концепція контрольованих іноземних компаній (КІК) ґрунтується на принципі оподаткування глобального доходу резидентів і передбачає включення нерозподіленого фінансового результату іноземної юридичної особи до податкової бази її контролюючої особи [1]. З економічної точки зору інститут КІК спрямований на усунення можливостей відстрочення оподаткування шляхом акумулювання прибутків у підконтрольних іноземних структурах, що функціонують у юрисдикціях із низьким рівнем податкового навантаження або спеціальними податковими режимами [2].

У сучасних підходах до регулювання КІК ключовими елементами визнаються: наявність юридичного або фактичного контролю над іноземною компанією, податкові характеристики юрисдикції її резидентства, а також характер отриманих доходів, зокрема домінування пасивних або штучно переміщених фінансових потоків. При цьому акцент поступово зміщується з формальних критеріїв володіння до аналізу економічної сутності діяльності та реальної участі компанії у створенні доданої вартості, що відповідає принципу превалювання сутності над формою (*substance over form*).

З обліково-податкової точки зору інститут КІК формує принципово нову модель визначення об'єкта оподаткування, оскільки базується на трансформації фінансової звітності іноземної компанії, складеної відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності або національних стандартів інших держав, у податковий показник, визначений за правилами Податкового кодексу України [3]. Така трансформація передбачає переоцінку доходів і витрат, валютних курсових різниць, а також специфіки визнання пасивних доходів та коригування фінансового результату з урахуванням податкових різниць, що суттєво ускладнює обліково-аналітичне забезпечення оподаткування КІК.

Правила КІК є складовою глобальної ініціативи BEPS, у межах якої, за позицією ОЕСР, особлива увага приділяється узгодженню податкових правил із бухгалтерськими стандартами та підвищенню прозорості фінансової інформації. Науковці зазначають, що ефективність КІК-регулювання

значною мірою залежить від якості фінансової звітності іноземних компаній та наявності чітких методик трансформації облікових показників у податкову базу [4].

Представники інституційної теорії розглядають інститут КІК як інструмент зниження податкових арбітражів і трансакційних витрат у міжнародних корпоративних структурах шляхом уніфікації обліково-податкових підходів та обмеження використання асиметрії між бухгалтерськими стандартами різних країн [5]. Водночас українські дослідники підкреслюють, що імплементація правил КІК у національне законодавство не лише посилює фіскальну функцію оподаткування, але й потребує адаптації системи бухгалтерського обліку, розвитку податкового комплаєнсу та формування нових аналітичних інструментів для визначення скоригованого прибутку КІК [6].

Правила оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній в Україні закріплені у ст. 39² Податкового кодексу України (ПКУ) та становлять один із ключових елементів імплементації міжнародних стандартів протидії розмиванню податкової бази. Відповідно до положень ПКУ, контрольованою іноземною компанією визнається будь-яка іноземна юридична особа або іноземне утворення без статусу юридичної особи, діяльність яких перебуває під контролем резидента України – фізичної або юридичної особи [7]. Такий підхід відповідає рекомендаціям Плану дій BEPS та європейській практиці, оскільки охоплює не лише класичні корпоративні структури, але й трасти, фонди та інші утворення, що використовуються для акумулювання доходів в інтересах бенефіціарів.

Українська модель КІК поєднує формальні та економічні критерії контролю. Контроль може здійснюватися як через пряме або опосередковане володіння корпоративними правами, так і шляхом фактичного визначального впливу на діяльність іноземної компанії (табл. 1).

**Таблиця 1. Критерії встановлення контролю над іноземною компанією
відповідно до Податкового кодексу України**

Група критеріїв	Зміст критерію	Порогові значення	Податковий ризик, який нейтралізується
Формальний контроль (індивідуальний)	Пряме або опосередковане володіння корпоративними правами	Понад 50 % часток	Приховування контролю через пряме володіння контрольним пакетом
Формальний контроль (груповий)	Володіння часткою разом з іншими резидентами України	Понад 10 % за умови сукупного володіння ≥ 50 %	Дроблення часток між пов'язаними особами для уникнення статусу КІК
Фактичний (економічний) контроль	Визначальний вплив на управління, розподіл прибутку або активи	Незалежно від частки	Використання номінальних власників і неформальних механізмів контролю
Комбінований підхід	Поєднання формальних та економічних критеріїв	Альтернативне застосування	Створення складних багаторівневих структур з метою податкового арбітражу

Джерело: власна розробка авторів

Наведена в таблиці 1 систематизація критеріїв встановлення контролю над іноземною компанією відображає ризик-орієнтовану логіку українського регулювання інституту КІК, у межах якої кожен критерій спрямований на нейтралізацію окремих схем ухилення від оподаткування. Формальні критерії контролю забезпечують ідентифікацію прямого та групового володіння, унеможливаючи приховування контролю через концентрацію або дроблення корпоративних прав, тоді як критерій фактичного контролю орієнтований на виявлення неформального впливу на діяльність іноземної компанії відповідно до принципу її економічної присутності (economic substance). Такий підхід дозволяє враховувати як юридичну форму, так і економічну сутність володіння та управління.

Поєднання формальних і економічних ознак контролю формує комплексний механізм протидії податковому арбітражу та знижує ефективність використання багаторівневих корпоративних структур. В обліково-податковому вимірі це зумовлює необхідність консолідованого аналізу структури власності, фінансових потоків і управлінських рішень КІК,

а також трансформації фінансової звітності іноземних компаній у показники, релевантні для формування податкової бази відповідно до вимог ПКУ. У цілому така модель узгоджується з підходами ОЕСР та ATAD і свідчить про інтеграцію облікових і податкових інструментів у межах євроінтеграційної трансформації податкової системи України.

З позицій інституційної економіки поєднання кількісних і якісних критеріїв контролю розглядається як ефективний механізм мінімізації податкових арбітражів, що виникають унаслідок використання складних корпоративних структур, дроблення часток або номінального володіння [8]. Такий підхід відповідає тенденції зміщення фокусу податкового регулювання з юридичної форми на фактичний характер контролю та економічну реальність операцій.

Об'єктом оподаткування, в межах українських правил КІК, є скоригований нерозподілений прибуток іноземної компанії, що включається до оподатковуваного доходу контролюючої особи пропорційно частці володіння або фактичного контролю. Методологічною основою визначення цього показника є фінансовий результат КІК до оподаткування, сформований відповідно до стандартів бухгалтерського обліку юрисдикції її резидентства або МСФЗ, із подальшою трансформацією за правилами Податкового кодексу України. З обліково-податкової точки зору саме етап трансформації фінансової звітності в податкову базу є найбільш складним, оскільки потребує коригування валютних показників, виключення вже оподаткованих доходів, а також усунення ризиків подвійного врахування прибутку у багаторівневих структурах КІК.

Українське законодавство передбачає застосування національних податкових ставок до прибутку КІК залежно від статусу контролюючої особи. Для юридичних осіб-резидентів використовується базова ставка податку на прибуток підприємств, тоді як для фізичних осіб прибуток КІК включається до оподатковуваного доходу та застосовуються відповідні ставки податку на доходи фізичних осіб та військового збору. Водночас на

законодавчому рівні передбачено механізми застосування знижених ставок податків у разі фактичного розподілу прибутку у вигляді дивідендів, що спрямовано на запобігання надмірному податковому навантаженню та забезпечення податкової нейтральності.

Важливою складовою механізму оподаткування прибутку КІК є система зарахування податків, сплачених іноземною компанією за кордоном. Податковий кредит надається у межах українського податкового зобов'язання, що узгоджується з міжнародною практикою та положеннями договорів про уникнення подвійного оподаткування. Такий підхід дозволяє мінімізувати ризик подвійного оподаткування одного і того ж доходу та підвищує фіскальну справедливість регулювання.

Податковий кодекс України містить низку винятків, за яких скоригований прибуток КІК не підлягає включенню до оподатковуваного доходу контролюючої особи [9]. До них належать правило щодо незначного обсягу доходу, достатній рівень ефективної ставки за кордоном або переважно активний характер діяльності КІК за умови наявності між Україною та країною резиденства КІК чинного договору про уникнення подвійного оподаткування або про обмін податковою інформацією. Окрім того, з-під дії правил КІК виключаються публічні компанії та неприбуткові організації. У наукових дослідженнях такі винятки розглядаються як безпечні гавані (safe harbors), що забезпечують баланс між фіскальними інтересами держави та доцільністю адміністрування, фокусуючи податковий контроль на структурах, які реально використовуються для агресивного податкового планування [10].

Запровадження правил щодо контрольованих іноземних компаній в Україні супроводжується трансформацією підходів до податкового контролю, яка відображає загальносвітову тенденцію переходу від декларативних форм адміністрування до ризик-орієнтованих моделей податкового контролю. У межах інституту КІК податковий контроль перестає обмежуватися формальною перевіркою податкових декларацій і

набуває комплексного, аналітично-інформаційного характеру, що охоплює структуру власності, фінансові потоки, облікові дані та економічну сутність діяльності іноземних компаній.

У наукових дослідженнях ОЕСР підкреслюється, що ефективність КІК-регулювання безпосередньо залежить від здатності податкових органів ідентифікувати ризики агресивного податкового планування на ранніх етапах, ще до фактичного переміщення прибутків [11]. Саме тому інститут КІК розглядається як інструмент превентивного фіскального контролю, який дозволяє державі реагувати не постфактум, а на стадії формування фінансового результату в межах міжнародних корпоративних структур.

З аналітичної точки зору ключовим елементом податкового контролю щодо КІК є використання фінансової звітності іноземних компаній як бази для оцінки податкових ризиків. Податкові органи отримують можливість аналізувати не лише суму задекларованого скоригованого прибутку, але й структуру доходів КІК, співвідношення активних і пасивних надходжень, рівень ефективної ставки оподаткування за кордоном, а також відповідність фінансових показників економічній реальності діяльності компанії. У цьому контексті бухгалтерський облік трансформується з інструменту внутрішнього управління у ключове джерело фіскальної аналітики.

Науковці звертають увагу на те, що запровадження звітності щодо КІК фактично інтегрує елементи міжнародного фінансового моніторингу у податкову систему держави [12]. Інформація про рахунки КІК, отримана від банків та фінансових установ, дозволяє податковим органам співставляти задекларовані дані з фактичними фінансовими потоками, виявляючи розбіжності, що можуть свідчити про приховане володіння, штучне дроблення прибутку або використання номінальних структур. Такий підхід відповідає концепції ризико-орієнтованої системи адміністрування податків (risk-based tax administration), за якої контроль концентрується на платниках із підвищеним рівнем податкових ризиків.

Особливого значення в умовах функціонування КІК набуває подовжений строк давності для податкових перевірок, що в Україні становить сім років. З позицій інституційної економіки це розширює часовий горизонт відповідальності платників податків і знижує стимули до короткострокових схем ухилення, оскільки податкові наслідки можуть виникнути значно пізніше після здійснення операцій. Водночас це підвищує вимоги до якості обліково-аналітичних систем підприємств і довгострокового зберігання фінансової документації.

Воєнний стан і тимчасове призупинення застосування штрафних санкцій у 2022–2023 роках засвідчили адаптивний характер податкової політики держави в кризових умовах [13]. Однак із наукової точки зору такі послаблення не змінюють стратегічної спрямованості інституту КІК, а лише відтермінують повноцінну реалізацію його контрольної функції. Після завершення дії тимчасових пільг система податкового контролю щодо КІК функціонуватиме в режимі повної відповідальності, що зумовлює необхідність переходу бізнесу від реактивної моделі податкового планування до системного податкового комплаєнсу.

У науковій літературі директиви ATAD 1 та ATAD 2 розглядаються як етап якісного переходу податкової політики Європейського Союзу від фрагментарного національного регулювання до системного наднаціонального підходу у сфері протидії агресивному податковому плануванню [14]. Дослідники підкреслюють, що впровадження уніфікованих правил щодо контрольованих іноземних компаній стало відповіддю на структурні виклики, пов'язані з мобільністю капіталу та асиметрією між національними податковими системами в умовах єдиного ринку [15].

Європейські науковці наголошують, що правила КІК у редакції ATAD 1 мають не стільки фіскальну, скільки превентивну природу, оскільки спрямовані на зміну поведінки платників податків шляхом зменшення привабливості штучних офшорних структур [16]. З їхньої точки зору, ключовою інновацією ATAD є закріплення тесту ефективної ставки податку

у поєднанні з критерієм контролю, що дозволяє ідентифікувати не просто іноземні компанії, а саме ті структури, які створені з метою податкового арбітражу.

У межах дискусії щодо вибору моделей оподаткування КІК дослідники відзначають різну економічну логіку підходів передбачених статтями 7 і 8 Директиви 2016/1164, що ґрунтуються на тому, як визначається податкова база для застосування відповідних правил (Model A та Model B). Зокрема, прихильники категоричного підходу (Model A) вважають його більш ефективним з точки зору податкового адміністрування, оскільки чітке визначення пасивних доходів і кількісних порогів мінімізує простір для дискреції податкових органів і знижує транзакційні витрати комплаєнсу [17]. Натомість транзакційний підхід (Model B), орієнтований на аналіз ділової мети та економічної сутності, розглядається як більш точний інструмент боротьби зі штучними структурами, однак водночас як такий, що створює підвищені ризики правової невизначеності та неоднозначного правозастосування [18].

Окрему увагу в наукових дослідженнях приділено критерію економічної присутності компанії (economic substance), який фактично став концептуальним ядром сучасного регулювання КІК у ЄС. Як зазначає ОЕСР, наявність персоналу, матеріальних активів і управлінських функцій у країні резиденства КІК свідчить про реальну участь компанії у створенні доданої вартості та має слугувати підставою для виключення її прибутку з-під дії заходів протидії ухиленню від сплати податків [19]. У цьому контексті правила КІК у рамках ATAD дедалі більше набувають характеру інструменту оцінки економічної реальності бізнесу, а не лише формальної структури власності.

Щодо директиви ATAD 2 науковці підкреслюють її системоутворюючу роль у податковій архітектурі ЄС [20]. Дослідження показують, що до її прийняття значна частина схем уникнення оподаткування ґрунтувалася саме на гібридних невідповідностях, які дозволяли обходити не лише правила

тонкої капіталізації чи трансфертного ціноутворення, але й норми щодо КІК. У цьому сенсі ATAD 2 розглядається як інструмент «закриття прогалів», який забезпечує функціональну завершеність системи протидії ухиленню від сплати податків та підвищує ефективність застосування правил ATAD 1.

Українські дослідники у своїх роботах звертають увагу на те, що імплементація положень ATAD у національне законодавство має розглядатися не як формальне виконання євроінтеграційних зобов'язань, а як інституційна модернізація податкової системи [21]. На їхню думку, поширення правил КІК на фізичних осіб в Україні свідчить про більш жорсткий підхід порівняно з мінімальним стандартом ЄС, що водночас підвищує фіскальну ефективність, але створює додаткові виклики для обліково-аналітичного забезпечення та податкового комплаєнсу. У цьому контексті нормативно-методологічною основою формування сучасної моделі КІК-регулювання в Європейському Союзі стали директиви ATAD 1 і ATAD 2, які інституціоналізували комплексний підхід до контролю КІК через поєднання формальних критеріїв, аналізу економічної сутності та механізмів нейтралізації гібридних податкових невідповідностей.

Директиви ATAD 1 і ATAD 2 сформували концептуальну основу сучасного європейського регулювання контрольованих іноземних компаній, у межах якої поєднуються формальні критерії контролю, аналіз економічної сутності та механізми усунення гібридних податкових викривлень. Для України цей підхід є орієнтиром подальшої гармонізації податкового законодавства, зокрема у частині удосконалення правил КІК та інтеграції обліково-податкових інструментів у єдину систему ризик-орієнтованого податкового адміністрування.

У контексті гармонізації податкового законодавства України з міжнародними стандартами важливого значення набуває порівняльний аналіз національної моделі оподаткування контрольованих іноземних компаній із підходами, закріпленими у директивах Європейського Союзу (ATAD) та

рекомендаціях Організації економічного співробітництва та розвитку (BEPS Action 3) (табл. 2).

Таблиця 2. Порівняльний аналіз підходів до оподаткування контрольованих іноземних компаній: Україна – ATAD – OECD

Критерій	Україна (ПКУ)	ЄС (ATAD)	OECD (BEPS Action 3)	Рівень гармонізації України
Суб'єкти контролю	Юридичні та фізичні особи	Переважно юридичні особи	Орієнтація на корпоративні структури	Часткове перевищення стандарту
Критерій контролю	>50% або >10% (груповий контроль), фактичний контроль	>50% участі	Гнучкі критерії контролю	Високий рівень відповідності
Об'єкт оподаткування	Скоригований нерозподілений прибуток	Нерозподілений прибуток (Model A/B)	Переміщений прибуток	Високий рівень відповідності
Методологія визначення доходу	Категоричний підхід (пасивні доходи) + елементи economic substance	Model A або Model B	Рекомендовано комбінування	Часткова гармонізація
Тест низького оподаткування	Фіксований поріг (~13%)	Відносний тест (<50% ставки резидента)	Гнучкі підходи	Середній рівень відповідності
Safe harbors / винятки	Поріг доходу ≤ 2 млн євро, активна діяльність	De minimis правила	Рекомендовано	Загальна відповідність
Гібридні невідповідності	Часткова імплементація	Повне врегулювання (ATAD 2)	Ключовий напрям BEPS	Зона подальшої гармонізації

Джерело: власна розробка авторів

Порівняльний аналіз підходів до оподаткування контрольованих іноземних компаній свідчить, що українська модель загалом відповідає базовим принципам, закладеним у рекомендаціях OECD (BEPS Action 3) та директивах ЄС ATAD, водночас характеризується окремими особливостями, спрямованими на посилення фіскального контролю та прискорену гармонізацію з міжнародними стандартами. Зокрема, національне законодавство застосовує ширший підхід до визначення

суб'єктів контролю, поширюючи правила КІК також на фізичних осіб, що перевищує мінімальні вимоги ЄС і OECD, але водночас ускладнює адміністрування та підвищує вимоги до податкового комплаєнсу.

Критерії визначення контролю демонструють високий рівень відповідності міжнародним стандартам, поєднуючи кількісні пороги участі та тест фактичного контролю, що відображає перехід до оцінки економічної сутності. Українська модель тяжіє до об'єктного підходу (entity approach), передбачаючи включення скоригованого нерозподіленого прибутку КІК до податкової бази контролюючої особи, поєднуючи категоричний підхід до пасивних доходів із елементами тесту економічної присутності.

Водночас фіксований тест низького оподаткування забезпечує простоту застосування та правову визначеність, але є менш гнучким порівняно з відносним підходом ATAD. Механізми безпечної гавані (safe harbors) загалом відповідають міжнародній практиці та спрямовані на зниження адміністративного навантаження для компаній із реальною економічною діяльністю. Основною зоною подальшої гармонізації залишається врегулювання гібридних невідповідностей відповідно до ATAD 2, що є необхідною умовою повноцінної інтеграції української податкової системи до європейського простору.

Результати порівняльного аналізу свідчать, що українська модель оподаткування контрольованих іноземних компаній загалом відповідає міжнародним стандартам протидії практикам ухилення від сплати податків, проте потребує подальшого вдосконалення з урахуванням європейської практики та рекомендацій OECD. У цьому контексті доцільно запропонувати такі напрями розвитку.

По-перше, доцільним є перегляд тесту низького оподаткування шляхом поступового переходу від фіксованого порогу ефективної ставки до відносної моделі, аналогічної підходу ATAD. Використання відносного показника дозволить більш гнучко оцінювати рівень податкового навантаження у

різних юрисдикціях та зменшить ризик формального потрапляння до сфери КІК компаній із реальною економічною діяльністю.

По-друге, необхідно розширити нормативне закріплення критеріїв економічної присутності (economic substance), зокрема через визначення мінімальних вимог щодо персоналу, функцій управління, матеріальних активів і прийняття ключових бізнес-рішень. Це сприятиме переходу від формально-правового до функціонально-економічного підходу в оцінці діяльності іноземних компаній і забезпечить кращу відповідність стандартам ЄС.

По-третє, доцільно завершити імплементацію механізмів протидії гібридним невідповідностям відповідно до положень ATAD 2. Включення до національного законодавства правил щодо гібридних невідповідностей (hybrid mismatch arrangements) дозволить усунути потенційні прогалини, які можуть використовуватися для подвійного не включення доходів або дублювання податкових відрахувань.

По-четверте, з метою зменшення адміністративного навантаження на платників податків доцільно вдосконалити механізми безпечної гавані, зокрема шляхом уточнення критеріїв активної діяльності та автоматизації перевірки відповідності пороговим значенням. Це дозволить зосередити контрольні ресурси держави на високоризикових структурах і водночас зменшити витрати комплаєнсу для добросовісного бізнесу.

По-п'яте, важливим напрямом розвитку є інтеграція ризик-орієнтованого підходу до адміністрування КІК, що передбачає використання цифрових інструментів аналізу фінансових даних, автоматичного обміну інформацією та індикаторів податкового ризику. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку податкового адміністрування в ЄС і дозволяє підвищити ефективність контролю без надмірного втручання у діяльність платників.

Загалом запропоновані напрями вдосконалення спрямовані на досягнення балансу між фіскальною ефективністю та передбачуваністю

податкового середовища, що є ключовою умовою інтеграції України до європейського податкового простору та підвищення конкурентоспроможності її інституційного середовища.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ.

Отже, запровадження правил оподаткування контрольованих іноземних компаній в Україні є важливим етапом трансформації податкової системи в контексті євроінтеграції та імплементації стандартів BEPS і директив ЄС. Інститут КІК сприяє протидії розмиванню податкової бази, підвищенню прозорості транснаціональних структур і гармонізації національного законодавства з міжнародними підходами. Порівняльний аналіз засвідчив загальну відповідність української моделі принципам OECD і ATAD, водночас її особливістю є ширше охоплення суб'єктів контролю та тяжіння до категоричного підходу регулювання. Розвиток ризик-орієнтованого податкового адміністрування посилює фіскальну ефективність, але підвищує вимоги до обліково-аналітичного забезпечення.

Подальший розвиток інституту КІК доцільно пов'язувати з удосконаленням методичних підходів до трансформації фінансової звітності у податкову базу, цифровізацією процедур податкового контролю та впровадженням чітких критеріїв економічної присутності, що дозволить зменшити правову невизначеність і забезпечити більш передбачуване правозастосування. Ключовими напрямками гармонізації залишаються деталізація критеріїв економічної присутності, удосконалення тесту низького оподаткування та завершення імплементації механізмів ATAD 2. Реалізація цих заходів сприятиме формуванню збалансованої моделі, у якій інститут КІК виступатиме не лише інструментом протидії практикам ухилення від сплати податків, а складовою системної модернізації податкової політики та інтеграції України до європейського економічного простору.

Література

1. Чарторийський К. С. Історія становлення концепції контрольованої іноземної компанії у міжнародному оподаткуванні. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 1. С. 541–546.
2. Савка О. П. Контрольовані іноземні компанії у цифровій економіці: сучасні податкові виклики та перспективи регулювання. Актуальні питання економічних наук. 2025. № 7.
3. Мудрак Н. О. Стратегії міжнародних регуляторів у сфері детінізації офшорного бізнесу у контексті правил оподаткування контрольованих іноземних компаній. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2019. Т. 24, вип. 3. С. 13–20.
4. Arnold B. J. *International Tax Primer*. Alphen aan den Rijn : Kluwer Law International, 2019. 208 p.
5. North D. C. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p.
6. Стародуб Д.М., Дейнека В.Ф. Передумови становлення вітчизняної системи протидії неналежному використанню організаційно-правових форм господарювання в іноземних юрисдикціях. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 211.
7. Гуцаленко Л. В., Трохимець Б. М. Місце контролю серед передумов оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній в Україні. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2025.
8. Avi-Yonah R. S. *International Tax as International Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 208 p.
9. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 06.02.2026).
10. Polishchuk S. (2024). Conceptual foundations and international experience of international experience the safe harbour regime in transfers pricing. Економіка розвитку систем. 2024. № 6(2). С. 130-138.

11. OECD. *Designing Effective Controlled Foreign Company Rules – Action 3 Final Report (BEPS Project)*. Paris : OECD Publishing, 2015. 73 p.
12. Гуцаленко Л., Трохимець Б. Еволюція правил оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2025. № 342(3(1)). С. 150–155.
13. Карачарова К., Зарубін О. Особливості оподаткування в умовах воєнного стану в Україні: виклики, трансформації та перспективи. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2025. № 2. С. 29–33.
14. Pirnykoza P. Захист податкового суверенітету України та ЄС в умовах поширення трансфертного ціноутворення та офшорних юрисдикцій. *Social Development: Economic and Legal Issues*. 2025. № 3.
15. Король В. І. Модернізація податкового законодавства України щодо «контрольованих іноземних компаній» в контексті забезпечення публічних суспільних інтересів. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 176–180.
16. Lang M., Pistone P., Schuch J., Staringer C. (eds.). *Introduction to European Tax Law on Direct Taxation*. Amsterdam : IBFD, 2020. 472 p.
17. Lang M., Pistone P., Schuch J., Staringer C. *Controlled Foreign Company Legislation*. Amsterdam : IBFD, 2016. 584 p.
18. Schön W., Englisch J. (eds.). *Fundamental Issues and Practical Problems in Tax Treaty and CFC Law*. Amsterdam : IBFD, 2013. 520 p.
19. OECD. *Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements (Action 2 – BEPS Project Final Report)*. Paris : OECD Publishing, 2015. 90 p.
20. Цалан М. Проблеми гармонізації податкових систем країн Європейського Союзу. *Розвиток міста*. 2025. № 2(06). С. 160–166.
21. Мурашко І. С. Конвергенція податкових систем ЄС та України як інструмент інтеграційної політики: аналітичний дискурс сучасних викликів та стратегічних перспектив фіскальної уніфікації. *Київський часопис права*. 2025. № 1. С. 114–120.

References

1. Chartoryjs'kyj, K. S. (2025), “History of the concept of a controlled foreign company in international taxation”, *Analitychno-porivnial'ne pravoznavstvo*, vol. 1, pp. 541–546.
2. Savka, O. P. (2025), “Controlled foreign companies in the digital economy: modern tax challenges and regulatory prospects”, *Aktual'ni pytannia ekonomichnykh nauk*, vol. 7.
3. Mudrak, N. O. (2019), “Strategies of international regulators in the field of de-shadowing of offshore business in the context of the rules for taxation of controlled foreign companies”, *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Serii: Ekonomika*, vol. 24, no. 3, pp. 13–20.
4. Arnold, B. J. (2019), *International Tax Primer*, Kluwer Law International, Netherlands.
5. North, D.C. (1990), *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
6. Starodub, D.M. and Dejneka, V.F. (2019), “Prerequisites for the formation of a domestic system for combating the improper use of organizational and legal forms of business in foreign jurisdictions”, *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, vol. 211.
7. Hutsalenko, L. V. and Trokhymets', B. M. (2025), “The place of control among the prerequisites for taxation of profits of controlled foreign companies in Ukraine”, *Ekonomichnyj visnyk Dniprovs'koi politekhniki*.
8. Avi-Yonah, R. S. (2007), *International Tax as International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), “Tax Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 06.02.2026).
10. Polishchuk, S. (2024), “Conceptual foundations and international experience of international experience the safe harbour regime in transfers pricing”, *Ekonomika rozvytku system*, vol. 6(2), pp. 130-138.

11. OECD (2015), Designing Effective Controlled Foreign Company Rules – Action 3 Final Report (BEPS Project), OECD Publishing, Paris.
12. Hutsalenko, L. and Trokhymets', B. (2025), “Evolution of the rules for taxation of profits of controlled foreign companies”, Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences, vol. 342(3(1)), pp. 150–155.
13. Karacharova, K. and Zarubin, O. (2025), “Features of taxation under martial law in Ukraine: challenges, transformations and prospects”, Zbirnyk naukovykh prats' Derzhavnoho podatkovoho universytetu, vol. 2, pp. 29–33.
14. Pirnykoza, P. (2025), “Protection of tax sovereignty of Ukraine and the EU in the context of the spread of transfer pricing and offshore jurisdictions”, Social Development: Economic and Legal Issues, vol. 3.
15. Korol', V. I. (2019), “Modernization of the tax legislation of Ukraine on “controlled foreign companies” in the context of ensuring public public interests”, Pryvatne pravo i pidpryiemnytstvo, vol. 19, pp. 176–180.
16. Lang, M., Pistone, P., Schuch, J. and Staringer, C. (2020), Introduction to European Tax Law on Direct Taxation, IBFD, Amsterdam.
17. Lang, M., Pistone, P., Schuch, J. and Staringer, C. (2016), “ontrolled Foreign Company Legislation, IBFD, Amsterdam.
18. Schön, W. and Englisch, J. (2013), Fundamental Issues and Practical Problems in Tax Treaty and CFC Law, IBFD, Amsterdam.
19. OECD (2015), Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements (Action 2 – BEPS Project Final Report), OECD Publishing, Paris.
20. Tsalan, M. (2025), “Problems of harmonization of tax systems of the European Union countries”, Rozvytok mista, vol. 2(06), pp. 160–166.
21. Murashko, I. S. (2025), “Convergence of tax systems of the EU and Ukraine as an instrument of integration policy: analytical discourse of modern challenges and strategic prospects of fiscal unification”, Kyivs'kyj chasopys prava, vol. 1, pp. 114–120.

Отримано редакцією журналу / Received: 18.02.26

Прорецензовано / Revised: 28.02.26

Схвалено до друку / Accepted: 20.03.26